

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

SIŪLYMŲ PAKETAS DĖL MOKYMO LĖŠŲ APSKAIČIAVIMO IR PASKIRSTYMO METODIKOS TOBULINIMO

Trumpraštis

Skirta: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai

Vilnius, 2018

Siekiant parengti siūlymų dėl mokymo lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos tobulinimo paketą, atlikta alternatyvų analizė, dėmesį sutelkiant į užsienio šalyse taikomą mokymo reikmių finansavimo praktiką, Lietuvos mokyklų finansavimo pagal skirtingas metodikas praktiką. Siekiant į siūlymų paketo rengimą įtraukti suinteresuotas šalis, įvykdytos viešosios konsultacijos, kurių metu buvo diskutuojama dėl siūlymų bei atliktas interaktyvus modeliavimas.

Užsienio šalių analizė. Estija, Lenkija ir Suomija pagal finansavimo formulę yra panašios, tačiau turi ir skirtumų. Estijoje, Suomijoje ir Lenkijoje savivaldybės turi laisvę skirstyti lėšas ugdymo įstaigoms savo nustatyta tvarka. Estijoje ir Suomijoje savivaldybės prisideda prie mokyklų finansavimo skirdamos didžiąją dalį lėšų mokyklų poreikiams padengti. Estijoje ir Lenkijoje centrinė valdžia per lėšų skyrimo mechanizmą užtikrina minimalių išteklių paskirstymą tiek privačioms, tiek savivaldybių / valstybinėms mokykloms; šiose šalyse taip pat užtikrinamas nemokamas transportas mokiniams, gyvenantiems toli nuo mokyklos.

Lietuvos mokyklų finansavimo praktika. Lietuvoje mokinių ugdymas valstybinėse ir savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklose yra nemokamas. Mokyklos finansuojamos iš valstybės ir savivaldybių biudžeto lėšų, kitų lėšų (Europos Sąjungos, mokyklų fonduose kaupiamos rėmėjų paramos). Lėšos skiriamos vadovaujantis Mokinio krepšelio metodika, taip pat įgyvendinama eksperimentinė metodika. Atlikus Mokinio krepšelio metodikos ir eksperimentinės metodikos analizę nustatyta, kad tiek mokinio krepšelio, tiek eksperimentinės metodikos taikymas turi privalumų ir trūkumų dėl vykstančių demografinių ir kitų pokyčių, tiesiogiai ir netiesiogiai veikiančių švietimo sritį. Mažėjantis mokinių skaičius dėl mažėjančio gimstamumo ir didėjančios emigracijos (taip pat mokyklinio amžiaus gyventojų, kurie išvažiuoja su tėvais), sumažino daugelio mokyklų, ypač regionuose, galimybes užsitikrinti bent bazinį finansavimą. Neigiamos įtakos mokyklų finansinei būklei turėjo taip pat lėčiau nei mokinių skaičiaus mažėjimas vykstanti mokyklų tinklo pertvarka. Tai lėmė, jog šalyje daugėja nedidelį mokinių skaičių turinčių mokyklų skaičius. Finansiniai sunkumai mokyklose lemia ugdymo kokybės problemas, kadangi yra sudaromas minimalų valandų skaičių apimantis ugdymo planas. Tai reiškia, jog mokyklose, kuriose dėl mažėjančio mokinių skaičiaus yra finansuojamos tik bazinės reikmės, išskyla rizika neužtikrinti pakankamos ugdymo kokybės. Ugdymo planui įgyvendinti neigiamos įtakos turi lėšų, skirtų mokyklų valdymui ar švietimo

pagalbai apskaičiavimo metodas. Šioms reikmėms užtikrinti yra nustatyta procentinė dalis nuo viso mokinio ar klasės, todėl ugdymo planas nėra finansuojamas 100 proc. Tokia situacija lemia, jog taikant tiek mokinio krepšelio metodiką, tiek eksperimentinę metodiką, ugdymo kokybės gerinimas išliktų ribotas. Eksperimentinės metodikos taikymas atskleidė, kad lėšų švietimo pagalbai poreikis skirtingose savivaldybėse yra nevienodas ir sudaro nevienodą ugdymo plano lėšų dalį. Dėl šios priežasties vieno procentinio dydžio taikymas visos šalies kontekste yra neaktualus ir gali neužtikrinti tinkamo finansavimo ten, kur jo labiausiai reikia. Pabrėžtina, kad mokinio krepšelio metodikos taikymas lemia mažų mokyklų finansavimo problemas, tuo metu taikant eksperimentinę (klasės krepšelio) metodiką prarandamos finansinės paskatos didelėms mokykloms.

Alternatyvos. Atsižvelgiant į tai, jog daugelyje Europos šalių apskaičiuojant mokymo lėšas yra vadovaujamosi finansavimu pagal formulę, kai dotaciją teikia valstybė per vietos valdžias, šis finansavimo modelis išlieka ir toliau priimtinas Lietuvai. Toks finansavimo būdas leidžia užtikrinti finansavimo skaidrumą ir aiškumą, leidžia planuoti išteklius, kadangi yra taikomi iš anksto nustatyti kriterijai, o jų taikymo taisyklės yra visuotinai suderintos, be to, remiantis taisykle nustatomas išteklių, į kuriuos turi teisę kiekviena mokykla, dydis. Pasiūlytos alternatyvos:

- I alternatyva: mokinio krepšelio metodikos tobulinimas;
- II alternatyva: plėtoti eksperimentinės (klasės krepšelio) metodikos taikymą visose Lietuvos savivaldybėse;

Atlikus lyginamąją dviejų alternatyvų analizę, nustatyta, kad eksperimentinės metodikos pagalba apskaičiuotas lėšų dydis yra mažiau jautrus mokinių skaičiui mokykloje ir klasės komplekte kitimui, be to, ji nenumato išimčių, priklausomų nuo geografinių kriterijų ir kitų, taikymo, nesudarydama nepagrįstai didelio ir netikslingo išimčių kiekio. Taikant eksperimentinę metodiką finansavimo kitimas, mažėjant mokinių skaičiui, yra mažesnis nei taikant mokinio krepšelio metodiką. Nepaisant to, jog I alternatyva numato mokinio krepšelio metodikos pakeitimus, analogiški pakeitimai praecityje nesuteikė galimybės išspręsti kai kurių problemų. Įvertinus abiejų alternatyvų taikymo aspektus, daroma išvada, kad priimtinesnė alternatyva siekiant spręsti aktualias problemas yra II alternatyva. Vis dėlto eksperimentinės metodikos taikymas taip pat turi trūkumų, todėl optimalia alternatyva yra laikoma III diferencijuota alternatyva, kuri būtų pagrįsta eksperimentinės metodikos principais,

tačiau būtų orientuota į du pagrindinius kriterijus: ugdymo kokybės gerinimą ir vidutinio mokytojų darbo užmokesčio didinimą.

Viešosios konsultacijos. Apibendrinant viešųjų konsultacijų diskusijų ir interaktyvios apklausos bei modeliavimo rezultatus, atlikta siūlomos alternatyvos SSGG analizė.

Lentelė. SSGG analizė

STIPRYBĖS	SILPNYBĖS
<p>Lėšos skiriamos ugdymo planui įgyvendinti negali būti panaudotos kitiems tikslams</p> <p>Remiamasi vidutiniu atlyginimo dydžiu, viršijančiu 1000 eurų</p> <p>Kontaktinių ir nekontaktinių valandų finansavimas prisideda prie ugdymo kokybės gerinimo</p> <p>Mažesnis finansavimo svyravimas</p> <p>Aiškūs lėšų atskyrimas ir jų panaudojimo tikslai</p>	<p>Naudojami vidutiniai ugdymo plano valandų kiekio dydžiai, nepilnai užfinansuojant maksimalius dydžius</p> <p>Jautrumas mokinių skaičiaus mažėjimui tuo atveju, kai tai lemia komplektų skaičių sumažėjimą ir atitinkamai finansavimo pokyčius</p>
GRĖSMĖS	GALIMYBĖS
<p>Neoptimalus švietimo pagalbos teikimas</p> <p>Mažesnė mokymo lėšų suma nei mokinio krepšelio taikymo atveju</p> <p>Mažų mokyklų, t. y. turinčių nepilnų klasių, uždarymas</p> <p>Savivaldybių atsisakymas prisidėti prie nepilnų klasių finansavimo</p> <p>Mokyklų valdymo etatų skaičių sumažėjimas</p> <p>Egzistuojančių komplektų skaičiaus neatitikimas planuojamiems finansuoti</p>	<p>Atlyginti mokytojams už įvairius darbus, ne tik pamokų vedimą</p> <p>Mažesnių komplektų sudarymas, jei finansuojamas didesnis komplektų skaičius nei yra šiuo metu</p>

Šaltinis: sudaryta Konsultanto

Siūlymai. Atsižvelgiant į nustatytas problemas ir iššūkius, suformuoti pasiūlymai dėl mokymo lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos tobulinimo. Siekiant tobulinti mokymo lėšų apskaičiavimą, siūloma:

- mokymo lėšų, skirtų ugdymo planui įgyvendinti, apskaičiavimą pagrįsti sąlyginiu klasės dydžiu, t. y. vadovaujantis vidutiniu mokinių skaičiumi klasės komplekte; vidutinį mokinių skaičių klasės komplekte nustatyti apskaičiuojant sąlyginį klasių skaičių, nustatomą vadovaujantis faktiniu mokinių skaičiumi ir baziniu klasės (grupės) dydžiu jame;
- pagal sąlyginį klasės dydį nustatyti tris komplektų dydžius: mažą (9-11 mokinių), vidutinį (12-20 mokinių) ir didelį (21 ir daugiau mokinių);
- 11-12 klasėse sumažinti reikiamą mažiausią mokinių skaičių nuo 15 mokinių iki 12 mokinių;

- 11-12 klasėse diferencijuoti klasės komplekto dydį, sudarant dviejų dydžių kompleksus: 12-20 mokinių ir 21 ir daugiau mokinių;
- 1-10 klasėse nekeisti eksperimentinėje metodikoje nustatyto minimalaus mokinių skaičiaus – 9 mokinių;
- ugdymo planui įgyvendinti skirtų lėšų apskaičiavimą tiesiogiai susieti su ugdymo planui įgyvendinti būtino valandų skaičiumi per metus;
- vadovaujantis ugdymo planui įgyvendinti skirtų valandų skaičiumi nustatyti ugdymo planui įgyvendinti reikalingą etatų skaičių, remiantis vidutiniu vienam etatui tenkančiu kontaktinių valandų skaičiumi per metus pagal komplekto dydį (mažam komplektui – 688 val./etatui/m., vidutiniam komplektui – 732 val./etatui/m., dideliame komplektui – 776 val./etatui/m.);
- finansuoti jungtines klases, teikiant 20 proc. padidintą finansavimą 1-4 klasėse ir maksimalų galimą finansavimą 5-8 klasėse;
- dalinai finansuoti nepilnas 1-8 klases ir atsisakyti 9-12 klasių, kuriose nėra reikalaujamo minimalaus mokinių skaičiaus, finansavimo;
- ugdymo proceso organizavimo ir valdymo ir švietimo pagalbos lėšų apskaičiavimui taikyti nustatytą lėšų normą vienam mokiniui metams;

Siūlomos šios tikslinės priemonės:

- 1) lėšas, skirtas ugdymo procesui organizuoti ir valdyti skirti ne tiesiogiai mokykloms, bet savivaldybėms, kurios šias lėšas paskirsto savivaldybės mokykloms nustatyta tvarka;
- 2) lėšas, skirtas švietimo pagalbai, siūloma šias lėšas skirti ne tiesiogiai mokykloms, bet savivaldybėms;
- 3) atsisakyti specialiosios tikslinės dotacijos (4-5 proc.), kuri mažina ugdymo planui skirtas lėšas ir įvesti naują dalį – skaičiuojamą nuo ugdymo plano, skiriamą tiesiogiai savivaldybėms, siekiant sumažinti netolygumus tarp mokyklų;
- 4) atsisakyti taikomų išimčių (kurios šiuo metu taikomos daugiau kaip ketvirtadaliui mokyklų), taip orientuojant lėšas į mokinį, o ne į fizinę mokyklos vietą;
- 5) apsvarstyti galimybę sukurti ir pradėti taikyti mokyklos veiklos kokybės krepšelį – specialią tikslinę dotaciją, skirtą mokyklos veiklos kokybės gerinimui.

